

Udskriftsdato: søndag den 7. juni 2026

2013/1 BR 2 (Gældende)

Beretning om Fonden Teknologirådet

Ministerium: Folketinget

Beretning

om

Fonden Teknologirådet

1. Udvalgsarbejdet

Udvalget har behandlet sagen i en række møder.

2. Politiske bemærkninger

I forlængelse af »Beretning om en midlertidig ramme for et samarbejde med Fonden Teknologirådet i 2012 og 2013« (beretning nr. 8, folketingsåret 2011-12), som blev afgivet af Udvalget for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser den 4. september 2012, ønsker udvalget

- at skitsere en række samarbejdsovervejelser og samarbejdsmuligheder i forbindelse med forholdet mellem fonden og et folketingsudvalg, jf. det notat, som er bilag 1 til denne beretning, og som er udarbejdet af de to folketingsmedlemmer Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) og Per Clausen (EL), der var udpeget som medlemmer af det midlertidige repræsentantskab for Fonden Teknologirådet i 2012 og 2013 efter indstilling fra Folketingets to valggrupper,
- at sikre fondens fortsatte medlemskab af det europæiske netværk EPTA (European Parliamentary Technology Assessment), hvor Teknologirådet og senere Fonden Teknologirådet har spillet en central rolle,
- at fremme et eventuelt samarbejde mellem udvalg og ministerier m.v. om udarbejdelse af beskrivelser, udredninger, analyser, høringer m.v. om teknologi og samfund, hvor det måtte synes fordelagtigt, uden dog at pålægge regeringen deltagelse i et sådant eventuelt samarbejde.

P.u.v.

Rasmus Prehn,

formand.

Notat af Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) og Per Clausen (EL), der var medlemmer af repræsentantskabet for Fonden Teknologirådet i 2012 og 2013

En fremtidig model for relationen mellem Folketinget og Fonden Teknologirådet

I henhold til beretning nr. 8, folketingsåret 2011-12 afgivet af Udvalget for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser den 4. september 2012 skal der i efteråret 2013 foretages en ny drøftelse af samarbejdsrelationer med Fonden Teknologirådet med henblik på at afklare eventuelt samarbejde efter 2013. MF Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) og MF Per Clausen (EL) blev i kraft af beretningen udpeget til at indgå i repræsentantskabet for Fonden Teknologirådet i 2012 og 2013 og har udarbejdet dette notat som et bidrag til afklaring af den fortsatte relation. Notatet er blevet til på baggrund af dialog med Fonden Teknologirådet gennem 3 møder med direktør Lars Klüver og næstformand i Fondens bestyrelse, tidl. MF Hanne Severinsen.

Drøftelserne har drejet sig om følgende spørgsmål, som vil blive behandlet nedenfor:

- 1) Status og erfaringer gennem 2012 og 2013.
- 2) Relation til det europæiske netværk af parlamentariske teknologiråd, EPTA.
- 3) Indhold og opgaver for Fonden Teknologirådet i en fortsat relation.
- 4) Mulige modeller for en fortsat relation.

Der gives desuden sidst i notatet nogle konklusioner og anbefalinger for den videre afklaring af den fremtidige relation.

Status og erfaringer gennem 2012 og 2013

Fonden Teknologirådet blev oprettet i foråret 2012 på baggrund af nedlæggelsen af den offentlige institution Teknologirådet. Oprettelsen blev igangsat i samarbejde mellem Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser og Teknologirådet. Der blev gennem et aktstykke i Finansudvalget bidraget til Fondens økonomi gennem 2012 og 2013, hvor der under oparbejdelsen af en eksternt finansieret projektportefølje måtte påregnes et betydeligt underskud. I forbindelse med den offentlige høring om »Lov om ophævelse af lov om Teknologirådet og om ændring af lov om Det Ethiske Råd« (lov nr. 559 af 18. juni 2012) indløb der 111 høringssvar, hvoraf 1 støttede nedlæggelsen og 100, hvoraf omkring halvdelen var internationale høringssvar, påpegede behovet for, at Teknologirådets opgaver fortsat blev varetaget. Fonden Teknologirådet er oprettet med vedtægter (FIV alm. del – bilag 60, bilag E), der i formuleringen af fondens formål giver mulighed for, at Fonden kan varetage opgaver af samme karakter som Teknologirådets.

Fonden er en erhvervsdrivende fond med almennyttigt formål. Det betyder, at eventuelt overskud af Fondens aktiviteter skal anvendes i overensstemmelse med Fondens formålsparagraf.

Der blev i juni 2012 gennemført en virksomhedsoverdragelse af Teknologirådet ind i Fonden Teknologirådet, hvorved Fonden overtog de på det tidspunkt afskedigede medarbejdere. Bortset fra enkelte medarbejdere er det stort set lykkedes at fastholde staben, hvorved kompetencerne er holdt intakte. Fonden har nu 16 fastansatte medarbejdere (direktør, 10 forskere/projektledere, 2 projektsekretærer, 1½ web-it-medarbejdere, 1½ administrative medarbejdere).

Fonden blev oprettet med budgetteret underskud i 2012 og 2013 med forventning om balance eller overskud fra 2014. I 2012 var underskuddet som forventet, hvilket Fonden regner med også nogenlunde vil være tilfældet i 2013. Hovedparten af omsætningen kommer fra EU-projekter. Fonden har en særlig ekspertise inden for metoder til borgerinddragelse, hvilket danner grundlag for en vis omsætning fra især kommuner og regioner. Endelig har Fonden fået projektbevillinger fra andre fonde. Fonden skal udvide sin økonomiske aktivitet fra de nuværende 9,5 mio. kr. til omkring 12 mio. kr. for at kunne få balance i

økonomien. Teknologirådet havde i sin tid en omsætning på godt 20 mio. kr., hvoraf 10,5 mio. kr. kom fra finansloven.

De opgaver, som Teknologirådet i sin tid løste på grundlag af finanslovsbevillingen, vurderes det ikke realistisk at videreføre i tilstrækkeligt omfang på baggrund af danske fondsbevillinger. Det betyder, at det ikke ad den vej er realistisk at etablere et tilstrækkeligt volumen af aktiviteter af direkte relevans for politiske beslutningstagere. Fondens erfaringer på baggrund af en grundig gennemgang af almennyttige fonde og indgivelse af adskillige ansøgninger er, at der i Danmark findes 1-2 fonde, hvis formål og praksis passer til Fondens profil, herunder dens formål om fremsynede, strategiske, involverende analyser, der har politiske beslutningstagere som en væsentlig målgruppe.

Fonden har i 2013 etableret et repræsentantskab, som har mødtes en enkelt gang, den 3. juni 2013. Repræsentantskabet har 38 medlemmer, der samlet set bredt dækker interessenterne inden for samfundets anvendelse af teknologi. Fonden har fået positiv tilkendegivelse på alle invitationer, bortset fra 2 inviterede medlemmer, som formelt ikke kunne nå at gennemføre en udpegningsproces. Repræsentantskabets sammensætning fremgår af (FIV alm. del – bilag 60, bilag F).

I forbindelse med ansøgninger til almennyttige fonde har Fonden taget kontakt til medlemmer af Folketinget for at drøfte den politiske efterspørgsel efter projekterne og mulighederne for samarbejde omkring f.eks. folketingshøringer i projekterne. Fonden har her mødt stor velvilje, og dette har afledt støtteerklæringer til ansøgningerne fra medlemmer af Folketinget, som samlet dækker hele det politiske spektrum.

I udvalgets beretning af 4. september 2012 fremgår det, at »Konkrete projekter, hvori et udvalg i Folketinget ønsker at inddrage bistand fra Fonden Teknologirådet, drøftes alene i det pågældende udvalg, hvorefter udvalget – som i andre tilfælde – kan ansøge Folketinget konkret om midler til afholdelse af eventuelle udgifter til udredning, høring, konferencer m.v.«. Det må konstateres, at dette ikke har fungeret i praksis, hvilket der kan være flere årsager til. Der findes ikke puljer, projektmidler eller særlige budgetposter i Folketinget, som kan søges af udvalgene. Udvalgenes egne midler til rejser m.m. er for små til at finansiere udredninger eller projekter. Og endelig er der ikke en administrativ praksis og procedurer i Folketinget for håndtering af den situation, at et udvalg skulle ønske at etablere et egentligt projekt og betale Fonden Teknologirådet for at udføre det. Fonden har nævnt, at det tidligt gennem kontakt til en udvalgsformand, flere enkeltstående medlemmer og udvalgssekretærer stod klart, at dette ikke var en farbar vej for etablering af projekter, og at man derfor af hensyn til Fondens overlevelse har måttet fokusere på andre muligheder for at etablere projektaktiviteter.

Fonden Teknologirådet peger selv på, at den projektportefølje, Fonden har nu, ikke er særlig velegnet til at skabe synlighed over for Folketinget. Det skyldes dels den betydelig lavere aktivitet sammenlignet med Teknologirådet, dels at projekterne er et resultat af forskningsudbud i f.eks. EU-programmerne og af de almennyttige fondes prioritetsområder, og derfor ikke i tilstrækkelig grad fokuserer på direkte anvendelighed for politiske beslutningstagere.

Til gengæld peger Fonden på, at paratheden til at igangsætte aktiviteter af relevans for politisk beslutningstagen er intakt, i kraft af at repræsentantskabet og Fondens netværk blandt eksperter og interessenter stadig fungerer og har vist sig fortsat at være villige til at deltage i udpegningen af projektemner.

Relation til det europæiske netværk af parlamentariske teknologiråd, EPTA

Udvalget lagde i sin beretning i 2012 særlig vægt på Teknologirådets internationale rolle og her især på, at Danmark fortsat er repræsenteret i det europæiske netværk for parlamentarisk teknologivurdering, EPTA (European Parliamentary Technology Assessment), hvor Teknologirådet har spillet en central rolle, bl.a. som igangsætter og koordinator af fælles projekter, initiativtager til EPTA's træningsseminarer for projektledere, og som vært for EPTA's hjemmeside og e-maillister.

EPTA er et netværk for erfaringsudveksling, samarbejde og vidensdeling blandt dets 14 medlemmer og 3 associerede medlemmer. EPTA giver tilgang til international forskning og teknologivurdering og adgang til et netværk af parlamentarikere, direktører og projektledere på tværs af Europa. Der holdes en årlig 1-dagskonference i tilknytning til et møde for parlamentarikere og bestyrelsesmedlemmer (EPTA Council) samt et årligt møde med deltagelse af medlemmernes direktører. EPTA ekspanderer, senest ved at Østrig fik fuldt medlemskab i 2013 og USA fik associeret medlemskab i 2010.

Reglerne for fuldt medlemskab af EPTA er, at institutionerne skal have en relation til parlamentet, der afspejler, at institutionen leverer teknologivurdering for/med/i parlamentet, og til dette skal den have et finansieret arbejdsprogram om teknologivurdering. EPTA har for 2013 og 2014 besluttet, at Fonden kan bevare fuldt medlemskab, mens fondens fortsatte relation til Folketinget afklares.

Det skal i denne sammenhæng nævnes, at EPTA i 2009 tog initiativ til at ansøge Europa-Kommissionen om projektet PACITA (Parliaments and Civil Society in Technology Assessment), som blandt andet forsøger at hjælpe europæiske lande, der ikke har parlamentarisk teknologivurdering, med at få analyseret deres behov og muligheder for at institutionalisere det. Projektet er delvis et resultat af et møde blandt europæiske parlaments videnskabsudvalg, afholdt af den franske nationalforsamlings teknologiråd, OPECST, i 2008, hvorunder man besluttede at arbejde for etablering af teknologiråd i alle europæiske lande. PACITA koordineres af Fonden Teknologirådet.

Indhold og opgaver for Fonden Teknologirådet i en fortsat relation

Vi har bedt Fonden give eksempler på aktuelle emner, som både har samfundsmæssig og politisk relevans og særlig kalder på en indsats fra Fonden Teknologirådet. Fonden har leveret en liste med 10 eksempler (FIV alm. del – bilag 60, bilag C). Fonden har betonet, at listen kun udgør et udpluk af de mange emner af samfundsmæssig og fremtidig politisk relevans i spændingsfeltet mellem teknologi og samfund, samt at den er sammensat for at vise bredden i emner og metodevalg og den særlige rolle, Fonden kan spille. Den må altså ikke læses som en udtømmende liste over relevante emner. Foruden emnerne på listen er der i dialogen med Fonden blevet nævnt andre relevante emner, såsom udviklingen inden for syntetisk biologi, den fremtidige arealanvendelse i Danmark, automatisering af produktionen, strategier mod international overvågning m.m.

Vi har desuden bedt om henvisning til Teknologirådets publikationer, hvilket gives i FIV alm. del – bilag 60, bilag D.

Efter drøftelserne med Fonden tegner der sig et billede af følgende overordnede opgaveområder for Fonden Teknologirådet i forbindelse med en fortsat relation til Folketinget:

- At gennemføre projekter, debatter, formidling og oplysning, og at rådgive politiske beslutningstagere om vigtige problemstillinger i samspillet mellem teknologi og samfund.
- Herunder at gennemføre en årlig arbejdsplan, som udformes gennem konsultation af Folketinget, repræsentantskabet m.fl. og eventuelt godkendes af et kontaktudvalg i Folketinget.
- At repræsentere Danmark i internationalt samarbejde om parlamentarisk teknologivurdering, herunder i EPTA-Network (European Parliamentary Technology Assessment).
- At udarbejde overblik over andre landes teknologivurderingsaktiviteter og deres resultater, perspektivere dem i dansk sammenhæng og formidle dem til folkevalgte og medieerne.
- At gennemføre høringer i Folketinget, som kræver en særlig planlægningsindsats, teknologisk indsigt eller forudgående udredninger, og som derfor ikke umiddelbart kan gennemføres af udvalgssekretærene.
- At iværksætte samarbejde om analyser og dialog på tværs af de politiske niveauer på emneområder, som både kræver landspolitisk, regional, kommunal og lokal handling.
- At knytte borgerinddragelse til den politiske proces i samarbejde med både Folketinget, regioner og kommuner.

- Dertil kan man forestille sig, at der i konkrete tilfælde kan være større opgaver, som kan håndteres af Fonden Teknologirådet, som f.eks.
 - at fungere som sekretariat for uafhængige arbejdsgrupper og kommissioner på teknologiområdet (som klimakommissionen, trængselskommissionen m.v.)
 - at gennemføre større, flerårige udrednings- og debatprogrammer om særligt aktuelle emner (f.eks. produktivitet/bæredygtig transport/ressourcer og minedrift/fremtidig arealanvendelse/it og læring/af-fald som ressource ...).

I en parlamentarisk sammenhæng står det klart, at en styrke ved Fonden Teknologirådet er dens placering som helt uafhængig af særinteresser og ideologiske platforme eller af den til enhver tid siddende regering. Det giver en særlig mulighed for at betjene Folketinget og andre politiske beslutningstagere på tværs af partiskel.

Fonden Teknologirådet kan i sager med modstridende ekspertudsagn og ivrig lobbyisme fra interesseorganisationer give afbalancerede udredninger og høringer og derigennem klæde beslutningstagerne på til at se nuancerne og dømme på et bredt informeret grundlag. Fonden Teknologirådet vurderer ikke, eller kun sjældent, selv en sag, men inviterer i stedet andre ind til at blive informerede og lave vurderingerne i fællesskab. Denne arbejdsform af »samarbejdende demokrati« er et kendetegn ved Fonden Teknologirådet og adskiller den fra andre tænketanke, råd og nævn.

Fonden peger selv på, at kombinationen af uafhængighed og relationen til Folketinget har betydet, at man har kunnet samle forskere og interessenter, der har lagt store mængder frivilligt og gratis arbejde i projekterne, fordi de derved fik en mulighed for at kanalisere deres viden ind i de politiske beslutningsprocesser. Det har betydet, at Teknologirådet i sin tid trods sin forholdsvis beskedne størrelse har kunnet løfte ret betydelige opgaver.

Mulige modeller for en fortsat relation

Der ser ud til at være følgende modeller for at fortsætte relationen mellem Folketinget og Fonden Teknologirådet. De præsenteres i prioriteret rækkefølge:

- 1) En samarbejdsaftale mellem Folketinget, regeringen og Fonden Teknologirådet baseret på nogle fælles målsætninger. På baggrund heraf etableres resultatkontrakter med ministerier og eventuelt en resultatkontrakt med Folketinget. Aftalen revideres hvert år, så den hele tiden kigger 3 år ud i fremtiden. Fonden Teknologirådet er blevet bedt om at beskrive denne model og et notat om dette vedlægges som FIV alm. del – bilag 60, bilag A (Kombinationen af en samarbejdsaftale og resultatkontrakter med flere ministerier har tidligere været velfungerende for Fonden Dansk Standard som en løsning på, at dens arbejde havde relation til flere ministerier). Løsningen bruges dog ikke mere, da Fonden Dansk Standard nu har en enkelt resultatkontrakt).
- 2) Finansiering af konkrete projekter i forbindelse med den årlige finanslov. Dette kunne være relevant i en overgangsperiode, men det ville ikke skabe den nødvendige kontinuitet. Denne model kan dog anvendes som supplement til en af de andre modeller.
- 3) En servicekontrakt for Folketinget direkte. Denne mulighed blev indgående drøftet i forbindelse med udvalgets beretning i 2012. Den må vurderes at være uhensigtsmæssig, fordi Folketinget i givet fald skulle etablere en direkte og fast serviceaftale om rådgivning fra en formelt set privat fond, hvilket ikke harmonerer med Folketingets status.
- 4) Et udbud af en række opgaver, som enten udbydes af Folketinget eller af regeringen ud fra beslutning i Folketinget. Dette er »den tyske model«, hvor Bundestag i mere end 20 år er blevet serviceret af instituttet ITAS på basis af gentagne udbud. Den kræver, at udbuddet kan sikre en vis kontinuitet, så i hvert fald en stor del af aftalen lander hos Fonden. Denne model har vist sig gangbar i Tyskland. Det må dog vurderes som et problem, at denne model vil indebære, at Folketinget skal iværksætte udbud, som kun en enkelt byder i realiteten kan vinde.

Konklusioner og anbefalinger

- Det må konstateres, at Fonden Teknologirådet i kraft af sine vedtægter og uafhængighed strukturelt set er velegnet til at udføre opgaver for eller i samarbejde med Folketinget.
- Både regeringen og Folketinget bidrog aktivt til etablering af Fonden Teknologirådet som afløser for Teknologirådet. Fonden Teknologirådet er derfor både en privat erhvervsdrivende fond og et offentligt projekt. Dette er et godt udgangspunkt for et offentligt-privat partnerskab med Fonden.
- Etableringen af et bredt repræsentantskab viser, at der er bred opbakning til Fonden og til, at den skal indtage en rolle, der bygger på de mangeårige erfaringer fra Teknologirådet. Repræsentantskabet har således på sit første møde i juni 2013 påpeget behovet for, at Fonden fastholder arbejdsform og mission fra tidligere (FIV alm. del – bilag 60, bilag G). Dette svarer til det indtryk af opbakning bag Teknologirådets arbejde, som blev udvist ved høringen af lovforslaget ved Teknologirådets nedlæggelse.
- Fonden Teknologirådet ser ud til at kunne overleve på baggrund af især EU-projekter og udførelse af borgerinddragelse. Danske fondsbevillinger kan bidrage væsentligt til enkeltprojekter, men ikke til et arbejdsprogram med en bredde, som gør det muligt for Fonden at dække et rimeligt spænd af politisk relevante emner. Der vil derfor være behov for en særligt finansieret arbejdsplan med henblik på relationen til Folketinget.
- Fonden møder stadig stor opbakning til sine projekter hos medlemmer af Folketinget, vurderet ud fra de støtteerklæringer til projektansøgninger, Fonden har modtaget.
- Der er mange vigtige samfundsemner med relation til teknologi, som kan tages op af Fonden Teknologirådet i fremtiden, som vil være af relevans for fremtidige politiske beslutninger, og som ikke umiddelbart kan løses af andre, når fordelene ved uafhængighed, stor erfaring med samarbejde med politikere og Fondens særlige metodeberedskab tages i betragtning.
- Der er af Udvalget for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser blevet lagt stor vægt på Danmarks fortsatte deltagelse i det europæiske samarbejde om parlamentarisk teknologivurdering, EPTA (European Parliamentary Technology Assessment). Fonden Teknologirådet kan ikke fortsat repræsentere Danmark i EPTA, medmindre der etableres en relation til Folketinget og et finansieret arbejdsprogram.
- EPTA muliggør, at man for relativt få midler kan lave politisk relevante aktiviteter på grundlag af andre europæiske teknologiråds projekter, og at Fonden Teknologirådet kan servicere danske beslutningstagere med indsigt i den internationale debat om teknologi/samfund.
- Det må konkluderes, at den model for samarbejde med Fonden Teknologirådet, som er anlagt i udvalgets beretning, ikke har fungeret. Den skal konkretiseres mht. budget, administrativ praksis og procedurer, hvis man skal have forhåbning om effekt af en sådan model.
- Den model, der ser ud til at være mest hensigtsmæssig i forhold til både at etablere en reel relation, kontinuitet og legitimitet, er et offentligt-privat partnerskab i kraft af en samarbejdsaftale mellem Folketinget, regeringen og Fonden Teknologirådet (model 1 ovenfor, yderligere beskrevet i FIV alm. del – bilag 60, bilag A), der danner basis for resultatkontrakter med et antal ministerier og evt. Folketinget. Det er vores vurdering, at en samarbejdsaftale mellem alle tre parter er mest relevant, eftersom resultaterne af arbejdet i Fonden Teknologirådet erfaringsmæssigt kommer både regeringen og Folketinget til gavn, foruden regioner og kommuner.
- Det vil være hensigtsmæssigt at afslutte afklaringen af en foretrukken model i begyndelsen af 2014.

Vi indstiller, at Uddannelses- og Forskningsudvalget afgiver en beretning, der anbefaler en samarbejdsmodel som beskrevet i FIV alm. del – bilag 60, bilag A.

Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) og Per Clausen (EL)